

PRIMORSKI GLAS

Izhaja 1., 11. in 21. v mesecu. Naročnina za SHS celoletno Din 60.—, polletno Din 30.—, četrletno Din 15.—. Za inozemstvo Din 80.— letno.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 7/II. Tel. 20-01. Rač. pošt. hran. v Ljubljani št. 12.487. Posamezna številka 2 Din.

Konec slovenskega tiska

Zgodilo se je, kar smo predvidevali že v poslednji številki našega lista, ko smo poročali o šikanah proti slovenskemu tisku v Italiji. Z odklonitvijo vpisa odgovornih urednikov vseh slovenskih časopisov in revij, ki so še izhajali v Italiji, je bila dejansko v deželi dvatisočletne kulture popolnoma zadušena slovenska tiskana beseda.

S sklepom fašistovskega novinarskega sindikata v Trstu je bil naš narod v Italiji po nalogu iz Rima kar čez noč potisnjen za nekoliko stoletij nazaj v ono dobo, ko je bila tiskana beseda last samo nekaferih srečnih izvoljencev. Toda ne, tudi ta primera ne drži, zakaj v resnici je usoda našega naroda v Italiji še mnogo bolj bridka.

Takrat, pred enim in več stoletji, široke ljudske plasti niso čitale, ker čitati niso znale, dočim danes 95% našega naroda v Italiji čitati zna, a ne bodo imeli več kaj čitati. Zato je usoda našega naroda v Italiji mnogo bolj podobna strašni usodi človeka, kateremu so nasilno ugasnili luč oči, dočim je bila usoda širih ljudskih plasti v prejšnjih stoletjih bolj podobna težki usodi človeka, kateremu luč oči nikdar svetila ni.

Če bi hoteli presojati to najnovejšo nasilje fašizma nad našim narodom v Italiji zgolj iz ozkosrčnega, nacionalističnega stališča, tedaj bi nas ne smelo prav nič vznemirjati. S tega stališča pomeni zatetje poslednjih slovanskih časopisov, ki so še izhajali v Italiji, za nas samo dobiček, kakor so za nas iz tega stališča dobiček sploh vsa ona našilja, katera izvaja že skozi več let Italija nad našo narodno manjšino, ker se z njimi samo poostruje odpor in pogloblja sovraštvo našega naroda v Italiji proti njegovim zatiralcem. Poleg tega niso mogli slovenski časopisi, ki so še izhajali v Italiji, naši narodni manjšini v narodnem pogledu prav nič koristiti, ker so bili pod pritiskom razmer pritirani tako daleč, da so postali suhi informativni organi brez kapljice krvi.

Docela drugače pa izgleda udušenje slovenske tiskane besede v Italiji, ako ga presojamo iz kulturnega in gospodarskega stališča. Odkar je bil naš jezik izgnan iz šole, odkar so bila razpuščena naša kulturna društva, je ostala našemu narodu v Italiji kot poslednja uteha, razvedrilo in zabava samo še slovenska tiskana beseda. Sedaj mu je bila ugrabljena tudi ta uteha, uničeno tudi to razvedrilo in preprečena tudi ta nedolžna in zdrava zabava. In posledice se že čutijo. Piscu teh vrstic piše sestra od doma: V dolgih zimskih večerih jaz šivam in pletem, oče in brat pa — ker ni več kaj čitati — igrata na karte...«

Enake ali morda še težje posledice za naš narod v Italiji bo imelo udušenje slovenske tiskane besede tudi v gospodarskem pogledu. Odkar je bil naš jezik izgnan iz javnih uradov, je bilo slovensko časopisje ono, ki je obveščalo in po-

učevalo naš narod v Italiji o najrazličnejših odredbah in zakonih ter ga opozarjalo na razne postavne roke, ki igrajo veliko važnost v gospodarstvu našega kmeta v Italiji. Gospodarsko propadanje našega ljudstva v Italiji je treba v znatni meri pripisati tudi okolnosti, da trpe naši ljudje veliko škodo radi izključno italijanskega uradovanja, ker se morajo v skoraj vsaki uradni zadevi zatekati radi neznanja jezika k odvetnikom in tolmačem in jih drago plačati, kar bi bilo nepotrebno, če bi se uradovanje vršilo tudi v slovenščini. Zato je bil slovenski časopis dragocena pomoč, ker jih je obvaroval pred marsikatero škodo in jim prihranil marsikatero izdatke, dočim so jih gospodarski strokovni listi navajali k boljšemu in naprednejšemu gospodarstvu. Vsega tega sedaj ne bo več in zato se bo gospodarsko propadanje našega naroda v Italiji še bolj stopnjevalo.

Evo, ti so uspehi, katere bo dosegel fašizem s popolnim udušenjem slovenske tiskane besede v Italiji. V narodnem pogledu bo še bolj poostril sovraštvo našega naroda do njegovih zatiralcev, v kulturnem pogledu bo napravil — v kolikor tega še ni naredil — iz kulturnega naroda narod analfabetov, v gospodarskem pogledu pa bo še bolj pospešil njegovo gospodarsko propadanje. Ne vemo, v koliko so mu ti uspehi zaželeni, vemo pa, da se vara, ako misli, da bo z udušenjem slovenske tiskane besede pospešil raznarodovanje našega ljudstva v Italiji.

Poleg tiskane besede poznamo namreč še eno drugo neprimerno važnejšo in neprimerno starejšo besedo, ki je obstojala, dokler bo obstojal človeški rod. Je to sladka materina beseda. Ona spremlja človeka od zibelke do groba. V njej govori on svojo prvo in svojo poslednjo molitev. Te besede pa ni mogoče zadušiti z nikakim odlokom in z nikakim sklepom. Lahko prepovedujejo otrokom govoriti v šoli med seboj v materini besedi, toda materi ob zibelki in družini za domačim ognjiščem tega ne morejo prepovedati. Zato se bo slovenska beseda razlegala po našem Primorju vse dotlej, dokler si ne pribori zopet onega mesta, ki ji pristaja po božjih in človeških pravicah. Da bo ta dolg enkrat iztirjan, zato so nam porok slovenske matere.

Bratje!

Italijanske oblasti so v svoji besni jezi do Slovencev ustavile vse slovanske časopise v zaslužnjem ozemlju. Kako bomo mi odgovorili? Proč z vsem italijanskim! Kar je le količkaj laškega, naj izgine iz Jugoslavije! Mi pa podpirajmo brate, da ne omagajo. Skrbimo za svoj glas — »Primorski glas«! Darujem zanj 120 Din. Vsi darujmo zanj, da se razširi, da se zboljša in da bo pripeljal ubogim bratom lepšo bodočnost!

Bratje, vsi na delo!

N. N.

Usodni sklep

12. t. m. so prejeli odgovorni uredniki tednikov »Istarska Riječ«, »Pučki Prijatelj«, »Mali list«, mesečnikov »Ženski svet«, »Vez«, »Naš glas«, »Naš čoln«, »Zbornik svečnikov sv. Pavla«, »Jaslice«, »Gospodarski vestnik«, »Staničev vestnik« in »Narodni Gospodar« dopis sledeče vsebine:

»Z ozirom na Vašo prošnjo z dne ... 1928., s katero je Vaše blagorodje prosilo za vpis v strokovni seznam časni karjev, je ta odbor (t. j. vladni odbor, ki vodi seznam) v zmislu odredb čl. 5., zadnji odstavek, kr. ukaza z dne 23. febr. 1928., št. 384., po storjenih in pregledanih potrebnih ugotovitvah soglasno sklenil, da Vas ne vpiše v strokovni seznam časnikarjev. Predsednik odbora...«

Zadnji odstavek omenjenega člena pravi, da se ne smejo vpisati v seznam tiste osebe, ki so vršile javno delo v nasprotju z interesi »Nacije«.

S to odredbo so vsi navedeni listi prenehali izhajati, kajti novi urednik, ki bi se prijavil za vpis, bi moral dokazati, da je bil 18 mesecev časni karški pripravnik in prijavljen sindikatu. Ker takšnih pripravnikov med Slovani v Italiji ni, so ti listi kratkomalo pokopani.

Slovenski javnosti

Naši zatirani bratje pod fašistično Italijo krvave iz nešteti ran. Dan za dnem zapuščajo politični in gospodarski bedneži nesrečno grudo in se zatekajo k nam za pomoč in podporo. In tu začnemo za nje nov križev pot. Slovenska javnost ne pozna niti v najširših obrisih te strašne tragedije, ki jo preživljajo na naših tleh vedno nove trume teh bednih brezdomincev. Brez sredstev, strehe in dela tekajo navadno brez uspeha od vrat do vrat zaprtih domov.

Sila je priklopila do vrhunca, pomoč je nujna.

To žalostno spoznanje je izsililo ustanovitev meddruštvenega odbora za pomoč primorskim emigrantom, ki ga sestavljajo po svojih delegatih: »Jugoslovanska Matica«, »Slovenska Straža«, »Organizacija jugoslovanskih emigrantov«, »Soča«, »Kolo jugoslovanskih sester«, »Klub primorskih Slovencev« in »Klub Primork«.

Odbor se zaveda, da bo uspela ta podporni akcija le v koncentriranem prizadevanju vse slovenske javnosti in najboljših njenih sinov. Kot prvi svoj korak smatra za potrebno, da se obrne z gorečo prošnjo na vse naše časopise, da otvorijo v podporo nesrečnih beguncev in v znak narodne manifestacije takoj stalno kolekto, kjer naj se tedensko izkazujejo vsi došli prispevki v lajšanje bede in trpljenja tega najbolj preganjanega dela našega naroda. Vsak najmanjši dar pomenja gmotno in moralno pomoč ter izraz solidarnosti z našimi trpinčnimi brati.

Zmešnjava

Že prebivalstvo Gornje Italije težko in bridko občuti, da sestavlja osobe italijanske državne uprave v vseh njenih panogah po večini uradništvo in uslužbenstvo iz Južne Italije. Finančna straža obstoji v ogromni večini iz južnjakov, v pretežni večini so južnjaki uradniki po prefekturah, skoraj vsi policijski komisariji so iz »Terre mattee«, policijskega agenta pa vidijo naši ljudje že v vsakem majhnem, drobnem, črnem meridionalcu, toliko jih je v policijski službi.

Ne more se odrekati tem južnjakom krepka intuitivnost duha, manjka jim pa vsaka resna volja do dela. Silna površnost je njihova najodličnejša lastnost. Poleg dobrega poznanja laške literature ne poznajo ti komisariji ničesar, kar bi jih usposabljal za politično informacijsko službo med Slovenci. Delajo le z običajnimi policijskimi triki, poslužjoč se pri tem v veliki meri nasilsteve in pretepanja baš radi krutosti in brezsrčnosti svojega značaja, na katerega vpliva pač velika mešanost sredozemskih, saracenskih, latinskih in drugih ras.

Popolno nepoznanje slovanskih jezikov jim čisto onemogoča pravilno in hitro izvrševanje službe. Slabi tolmači nezanesljive konfidentske vrste jih vodijo s prave poti. Nazivanja slovanskih institucij in organizacij so zanje prava muka. Tako je napisal dopisnik rimskega »Giornale d'Italia« na podlagi informacij tržaške kvesture, da je Vodnikova družba učiteljska organizacija, ki podpira slovansko učiteljstvo v Italiji in nadomešča nekdanjo Zvezo slovanskega učiteljstva v Italiji. Nobene razlike ne more opaziti policijsko oko med raznimi maticami. Prosveta, zveza, društvo, odbor in podobna društvena terminologija je za policijo isto tako nerazrešljiva povodenj tujih besed, katere ne ve kam uvrstiti. Sicer si pa to napravi čisto preprosto na gordijski način: Vsaka družba v Primorju je podružnica kakšne organizacije preko meje. Naš narod ne sme imeti nobene vezi z brati onkraj meje, njegov jezik je samo »dialetto carsico isontino« in to so »dei buoni simplici italiani, traviati che stanno riprendendo di nuovo i nomi latini« (dobri preprosti Italijani, zapeljani, ki zopet dobivajo latinska imena).

Kljub silnemu policijskemu aparatu — samo v Trstu je okoli 1000 tajnih policijskih agentov, v Gorici okoli 100 — pa ne more ta južnjaška, sicilijansko-napolitanska policija doseči nikakih uspehov niti v navadni kriminalistiki, a kaj šele v političnih zadevah napram Slovencem. V zadnjih dveh letih so se n. pr. na Gorškem zgodili sledeči krvavi umori: Umor posestnika v Trenti, Šorlija v Kneških Ravnah, umor šoferja Batiča v Foglianu v Furlaniji, umor starega Črnologarja v Šebreljah, dva strašna umora na Vipavskem, eden na Cesti, drugi na Planini, dalje dvojni umor Ventin-Kožejev sredi goriškega mesta, polno ropov v raški dolini na Krasu, tatvine po vsej deželi ter vse polno najrazličnejših deliktov! In kaj je doslej izsledila gorška kvestura pri tolikem prelivanju krvi, kako je pokazala svoje sposobnosti z enim kvestorjem, podkvestorjem in petimi komisariji, vrsto marešalov, tucati agentov, s svojo deseterico luksuznih avtomobilov, armado konfidetov v mestu in na deželi, z nebrojnimi karabinierskimi, miličarskimi in finančnimi postajami na deželi ter z neštevilnimi drugimi osebami in oblastnjami, ki

ji stoje na razpolago? Nič, popolnoma nič! Zagrabila je pri vsakem deliktu osebe, ki so občevali z umorjenim, pred vsem sorodnike, karabinierji in preoblečeni agentje so sedeli po vseh bližnjih gostilnah in prisluškovali, konfidentje so si morali izmišljati lažna poročila, tisk pa je dobil sledeča poročila: Komisarju X. Y., marešalu Z. se je posrečila sijajna (brillante) operacija. Po dolgem poizvedovanju, napornih preiskavah itd. je naša izvrstna policija izročila roki pravice vse krivce itd. — Sedelo je po deset, dvajset ljudi po nedolžnem po eno leto v ječi, tam so jih mučili, silili vanje po tolmačih, jih pretepali, toda nedolžni niso mogli ničesar izdati. Spustili so jih nato prav po tistem na prosto. Sled za pravimi zločinci je bila tačas že izbrisana. Vrsta umorov je ostala nekaznovana, zaupanje prebivalstva v moč postave omajana, drznost pri zločinih večja.

Tako se čudi prebivalstvo sledečemu dejstvu: Čim bolj raste in postaja močnejša policijska armada, tem več zločinov ostaja zaviti v temo, tem več nedolžnih žrtev odsedi mesece preiskovalnega zapora, tem večja je nekaznjenost in moralno razsulo med slabimi.

Naravnost smešen pa postaja ves ogromni aparat pri zadevah, ki jih smatrajo političnega značaja. Čim so telefonično obveščeni, da je kdo zapel slovansko pesem, izustil njim nasprotno besedo, bil obtožen sovražnega zadržanja, se odpeljeta dva avtomobila agentov iz Gorice, so mobilizirani v dotičnem kraju vsi karabinierji, finančni stražniki in laški prebivalci. Vse mrgoli ljudi, ki od samega preiskovanja nič ne vidijo in so drug drugemu napoti ter zmešani od ovadb laškega trgovca, konfidenta, žensk, političnega tajnika, tajnika milice itd. Telefon poje neprestano, ves dotični kraj je v obsednem stanju najmanj nekoliko tednov, gostilne so prazne, ulice in ceste zapuščene. Zadeva se nato vedno enako konča: kriv ali nekriv obsedi obtoženec nekoliko mesecev ječe, zaprejo eden ali dva javna lokala, nekoliko Slovencev pretepejo prav pošteno policijske pesti. Preiskave po hišah ne vrši nikdar manj nego 5 agentov, dostikrat pa tudi 20 do 30.

S smehom so brali Slovenci in Italijani trditev žurnalista Virginija Gayde, da je meja premalo zastražena, da bi bilo treba pomnožiti obmejno milico, karabinierske postaje in finančno stražo. Po cestah srečuješ samo oborožene patrulje varnostnih organov, v gostilni sede konfidentje, vsak količkaj vpliven človek je zastražen in zasledovan korak za korakom, po vlakih, na postajah, povsod čuječi uniformiranci. V vseh večjih obmejnih krajih, v Soči, Trenti, Logu, Bovcu, Kobaridu, Tolminu, Podbrdu, Cerknem, Idriji, Godoviču, Postojni, Črnem vrhu, Ilirski Bistrici se stoji skoraj polovica prebivalstva iz karabinierjev, miličarjev in financarjev. V primeri s predfašistovsko dobo se je samo število karabinierjev po slovenskih krajih početvorilo. Na vsakega bivšega avstrijskega žandarja pa pride dobra petdesetorica karabinierjev.

Triletnega otroka, ki hodi v otroški vrtec, zaslišujejo policisti, ženo, kateri je šel mož iskat dela po svetu, dekleta na cesti; pregledajo dnevno vse telefone, telefonske centrale so na razpolago prisluškovanju kvesture, v cerkev hodijo poslušat pridige, v bolnice izpra-

ševati bolnike. Pa vse nič ne pomaga. V ječah je v vsaki celici plačan konfident, da izvablja iz zapuščene, osamele odkritosrčnosti ujetnikov priznanja ter jih nato sporoča policijskemu marešalu. In vendar polnijo ječe po večini le nedolžni ljudje. Na vest vsakega posameznika bi lahko prisluškovali, pa ne bi bili boljši. Zgrešen je ves policijski sistem, ki se ne znajde v deželi, katere jezika, šeg, navad, kulture, zgodovine, mišljenja in čuvstvovanja ne pozna. Tava s tisočeri rokami kakor ogromen polip v temi in grabi strahove in nedolžne žrtve. Najmanj spoštovanja, največ kritike radi svojega lenuharenja, postopanja, kvartanja, zasledovanja žensk, puščanja dolgov pa vzbuja pri prebivalstvu izmed vseh varnostnih oblasti baš obmejna milica. Druge oblasti same dobro vedo, kako malo je vredna milica, pa se je ne upajo naznaniti pri višjih centralnih oblastih, ker je povsod preferirana in politično zaščitena. Redki so miličarski častniki, ki niso pustili v kakšnem kraju nobenega dolga. Obrtniki, čevljarji, krojači, gostilničarji jim morajo dajati za znižane cene in še ostanejo povsod dolžni.

Zato pa nudi vsa dežela v varnostnem oziru kljub vsej tej strašni armadi varnostnih oddelkov sledečo sliko: Vrsta nekaznovanih umorov, množične tatvine; kdor hoče uteči brez potnega lista preko meje, lahko uteče; kdor hoče kuhati žganje brez dovoljenja, ga lahko kuha; kdor hoče kontrabandirati, lahko kontrabandira itd. Lahko bodo po nasvetu žurnalista Gayde še pomnožili varnostne oddelke, izbrali še več konfidetov, uspeh bo vedno eden in isti: Ograjanje javnega reda v vseh načinih življenja, rastoče zločinstvo in propad državnega ugleda.

Ves ogromni aparat je kakor veličanska kača, ki žre samo sebe za rep.

Nettunske konvencije

Nettunske konvencije, ki so bile sklenjene med Jugoslavijo in Italijo 1. 1925., so bile pred kratkim odobrene tudi v jugoslov. parlamentu. Izmenjava listin se je izvršila 14. novembra v Rimu in mesec dni potem, t. j. 14. decembra so stopile v polno veljavo.

Z ozirom na važnost teh konvencij tudi za nas same si moramo približje ogledati nekatere točke. Celotni kompleks teh konvencij se deli v 35 poglavij, ki vsebujejo 34 raznih sporazumov; končno poglavje vsebuje razna pisma, izmenjana med jugoslovanskimi in italijanskimi ministri. Ti sporazumi obsegajo razne dodatke k sporazumu l. 1924., podpisanega v Rimu, dalje sporazum o Reki, o občinskem imetju in dolgu, o dobavi električne sile in vode obmejnemu kraju, sporazum o uporabi pokopališča v Drenovi, o prenosu mrličev med Reko in Sušakom, sporazum o sprejemanju v bolnico na Reki, o arhivih, o pridobivanju državljanstva, o penzijah, o plačevanju davkov, o izboljšanju in regulaciji reke Rečine, o komunikacijah, sporazum o carinskem nadziranju ribolova v vodah Reke in Sušaka, o razmerju sodnih oblasti, o čl. 9. rimskega pakta, o odvetnikih, o obmejnem imetju; začasni sporazum o razlastitvi, sporazum o raznih vprašanjih, o dolgovih in zahtevah, o dogovorih, o rekvizicijah, o povračilu bolniških stroškov, o socialnem zavarovanju; o anonimni organizaciji »Cooperativa Garibaldi«, splošni spo-

razum o reciprociteti v prašanju social. zavarovanja, konvencijo o preiskovanju in pobijanju prestopkov v obmejnih gozdovih, o pravoslavni cerkveni občinih v Zadru, Reki in Trstu, dopolnilni sporazum o obmejnem prometu, sporazum o razdelitvi bivših avstro-ogrskih podmorskih kablov in najvažnejšo konvencijo o obmejnem turistovskem prometu ter o delavcih.

Za sedaj bi nas zanimala samo zadnja konvencija.

V svrhu posejanja visokega gorovja, ki leži za ene ali druge državljane na nasprotni strani meje, se bodo izdajale za turiste, ki so vpisani najmanj eno leto v kakšnem planinskem društvu, posebne brezplačne obmejne izkaznice (specialna pogranična karta — carta frontalière spéciale). Te izkaznice izdajajo oblasti, kjer ima planinsko društvo svoj sedež, in kakor je predvideno v trg. in plov. pogodbi od 24. julija 1925. Te izkaznice mora po čl. 2. konv. o turistovskem prometu vidirati oblast države, na katere ozemlje se namerava turist podati. Te oblasti (za nas laške) pa lahko odrečejo vizum (primerjaj potne liste), če vodenje prosilca ni miroljubno in korektno in če ne daje garancij, da se bo posluževal te izkaznice samo za namen, v katerega so izdane. Če niso dani ti pogoji, obvesti oblast, ki odreče vizum, o svojem koraku nasprotne oblasti, na kar se odzve izkaznica.

Po čl. 3. konv. služijo te izkaznice gibanju v obmejnem gorovju izven carskih poti, lahko pa se prekorači ta cona do prve železniške postaje, ki služi za povratek. Prepovedano je kretanje turistov izven mej dotične pokrajine, ki je potrdila vizum; lahko na vidirajo izkaznico istočasno oblasti tudi drugih pokrajin (ljubl. oblast, goriška provinca).

Čl. 4. govori o prekoračenju meje skupin z več nego desetimi osebami. V tem slučaju je treba to javiti predčasno oblasti, kjer je sedež planinskega društva. To prijavo naredi ena oseba, ki je odgovorna za vse in ki prejme tudi potrdilo o prejemu prijave. Vse osebe morajo biti opremljene z izkaznicami, ki so predvidene v čl. 1. te konvencije. Oseba, ki vodi ekskurzijo, ima javiti to tudi obmejnemu oblastem države, v katero se podaja s skupino in sicer 3 dni prej. To obvestilo je poslati s priporočenim pismom.

Čl. 5. govori o opremljenosti. Vsak turist lahko nosi s seboj obleko in potrebščine, hrano itd., ne pa reči, ki spadajo pod carino v večji meri, nego zadostujejo za 48 ur.

Na ozemlju druge države morajo izletniki privoliti v vsako osebno in prtljažno preiskavo in se morajo tudi legitimirati na vsako zahtevo oblasti. Tudi denarja ne smejo nositi s seboj več, nego je kvantitativno in kvalitativno določeno po predpisih dotične države.

Osebe s temi izkaznicami se ne smejo ustavljati več nego 3 dni na ozemlju druge države. Po preteku tega roka, če nimajo še posebnega dovoljenja, se smatrajo, da nimajo potnih listin v redu in se postopa z njimi po zakonu.

Ta konvencija velja 3 leta od 14. decembra 1928 dalje; če ne bo nobena država eno leto pred potekom roka javila drugi državi svoj namen odpovedi, se pogodba avtomatično podaljša za eno leto.

Pod fašistovskim jarmom

Nova fašistovska nasilja.

V Iderskem pri Kobaridu so bile, kakor smo že poročali, v noči od 2. na 3. januarja t. l. pomazane senčne slike Mussolinijeve glave, ki so jih kobariški črnosrajčniki o priliki neke patrijotične slavnosti namazali po vseh hišnih voglih. Že naslednjega dne so orožniki aretirali pet domačih fantov, katere so potem strašno pretepli v kobariškem zaporu. Aretirani so bili: Kurinčič Anton, h. št. 27; Volarič Janez, gostilničar, h. št. 48; Uršič Franc, h. št. 29; Jermol Stanko, h. št. 20 in Kurinčič Anton, čevljar, h. št. 26. Poslednji trije so bili že pred približno enim letom obsojeni in zaprti radi enakega dogodka. Aretacija je bila izvršena na ovadbo domačega ovaduha, ki je seveda zaupnik policijskih oblasti. Čez nekoliko dni so bili fantje prepekljeni iz Kobarida v zapore v Gorico.

Fašisti so že v prejšnjih letih večkrat naslikali po hišnih zidovih senčno sliko Mussolinijeve glave. Vse to se dogaja z že vsakomur jasnim namenom, da potem radi pretveznega onečaščenja teh slik zapirajo in obsojajo ljudi, ki so fašistom neprijetni. V resnici jih namreč pomažejo fašisti sami ali pa, kar je za poštenega človeka naravnost neverjetno, celo orožniki. Notorično je, da je v Cerknem pomazal slike orožniški brigadir.

Pred približno enim letom so bile pomazane v Iderskem iste slike. Pa čeprav je ves okraj vedel, da je to naredilo nekoliko fašističnih pritepencev in njihovih domačih pajdašev, zaprti, tepeni in obsojeni so bili domači fantje. Ta stvar tudi danes ni drugačna, kajti več žensk in otrok je na lastne oči videlo, kako je domači ovaduh Karl V. mazal slike baš v onem času, ko so se vsi pozneje aretirani fantje nahajali v mlekarni. Plačanega izdajalca je obsodila cela vas in kaže naravnost s prstom za njim. Radovedni smo, če bo fašistična justica sankcionirala tudi to podlost? — Mi o tem skoraj niti ne dvomimo, ker vemo, da je to — sistem.

Konfinacije, aretacije in obtožbe. Dr. Janko Kralj je že došel na kraj svoje konfinacije Lipari, kjer bo moral ostati pet dolgih let. Enako je došel na otok Ponzo Rudolf Uršič iz Kobarida, ki je konfiniran za dobo 5 let. 10. t. m. so odpravili na Ponzo iz tržaških zaporov Romana Pahorja, a za prejšnji teden je bil napovedan odhod Slavka Tute na isti otok.

Leopold Kemperle in tovariši, ki so bili aretirani v Sv. Luciji, pridejo pred posebni tribunal v Rimu. Pred isti tribunal hočejo spraviti Franceta Goloba iz Grahovega, Maksa Kendo iz Kneže, Ignaca Šturma iz Kneže, Franceta Droleta iz Porezna in Angela Torkarja iz Podbrda, ki so jih aretirali, ker so našli pri Droletu nekoliko jugoslovanskih časopisov. Baje je imela oblast še druga imena na seznamu.

16. t. m. se je vršila pred sodiščem v Idriji razprava proti bratu Romana Pahorja, češ da je šel brez potnega lista čez mejo.

Napovedan je proces proti poverjeniku Goriške matice v Komnu radi razpečevanja njenih knjig. Radi sličnega zločina je bil ovaden sodni oblasti tudi poverjenik G. m. v Sežani. Knjige G. m. niso bile uradno nikoli prepovedane.

Na tržaškem sodišču se pripravlja razprava proti nekemu fantu iz Vrhpolja, pri katerem so našli radioaparat. Za Vrhpolje sploh ni treba posebnega dovoljenja za takšen aparat in fant ga je bil v redu prijavil.

Križeva pot Romana Pahorja. Kakor poročamo na drugem mestu so odvedli Romana Pahorja 10. t. m. v konfinacijo. Zadnji sestanek so mu dovolili teden dni prej s sestro. Zaman so bile vse prošnje, da bi mu dovolili poseben transport, tako da pride v najboljšem slučaju po nečloveško mučenem potovanju šele čez mesec dni na določeno mesto. Sorodnikom so skušali prikriti dan in uro odhoda. Toda sestri sta zaslutili oboje in sta prišli na postajo v Trstu. Reveža je privedla okoli ¼ na polnoč šestorica karabinierjev, ki se jim je mahoma pridružilo kakšnih 30 policijskih agentov. Pozneje je prišla še naravnost nepregledna četa oboroženih krvnikov pod komando nekega marešala. Sestrama so povsem zabranili, da bi videle brata še enkrat pred dolgo, petletno konfinacijo in mu izročile nekaj hrane.

Črne liste. V preteklih dneh je razposlala goriška kvestura vsem orožniškim postajam okrožnico, v kateri jih poziva, da naj spopolnijo »črne liste«, t. j. sezname vseh onih nefašističnih elementov, ki se jim zdijo najbolj nevarni. Vsaka orožniška postaja ima v tem zloglasnem seznamu povprečno 5 do 20 oseb. Iz tega kadra se po okoliščinah rekrutirajo politični aretiranci, konfiniranci itd. Na ta poziv so orožniške postaje s svoje strani razposlale vsem občinskim načelstvom okrožnico sledeče vsebine:

Prosimo, da nam navedete imena in sedanje bivališče predstavitev slovenskih iredentistov, komunistov, socialistov, republikancev in ljudovcev.

Kruta obsodba. Dva uradnika škedenjskih plavžov sta dne 19. septembra l. l. nadzorovala v tržaškem pristanišču nakladanje železa na neko jadnico. Ker se je med nakladanjem vsul močan dež, sta šla oba uradnika vedrit v blizu stoječi tovorni vagon, kjer sta opazila na steni vagona s kredom napisane psovke na naslov Mussolinija. Ker se jima je pisava zdela sveža, je padel njihov sum na delavce Alojzija Žorža, Avgusta Tomažiča in Josipa Krašno, ki so malo prej tudi vedrili v onem vagonu. Kot vneta fašista sta seveda takoj ovadila one tri delavce orožniški postaji v Škedenju, ker sta baje potom primerjanja pisave dognala, da je one žaljivke napisal Alojzij Žorž. Pri Žoržu je bila takoj uvedena hišna preiskava, pri kateri so našli s svinčnikom pisane pesmice, v katerih neznani pesnik objokuje usodo slovenskih planjav in planin, ki so ločene od jugoslovanske domovine, in zabavlja čez Italijo.

Pretekli teden so se morali višje imenovani trije delavci zagovarjati radi svojega pretveznega dejanja pred tržaškim tribunalom. Žorž je takoj v začetku in tudi pozneje svojo krivdo odločno tajil. Na opazko predsednika senata, da je v preiskovalnem zaporu svojo krivdo priznal, je obdolženec odgovoril, da je moral to narediti, ker drugače bi bil tepen. Na opazko predsednika, da je pisal pesmice, ki jasno pričajo o njegovem mišljenju, je obdolženec odgovoril, da on ni nikakr pesnik, ampak da si jih je samo prepisal. Iz pazljivega čitanja poročila o poteku razprave mora dobiti vsakdo utis, da obdolženec nikakor ni zagrešil očitnega mu dejanja. Navzlic temu je bil Žorž obsojen na 14 mesecev ječe in na 1000 lir globe.

Statistika političnih zločinov. V preteklem letu je bilo v področju tržaškega prizivnega sodišča zagrešenih 110 političnih zločinov, od katerih je bilo 11 slučajev žaljenja vladarske hiše, 18 slučajev sovražnih manifestacij proti režimu, 37 slučajev socialistično-komunističnega značaja, ki so bili izročeni posebnemu tribunalu v Rimu, 12 slučajev razžaljenja veličanstva in 32 slučajev razžaljenja predsednika vlade.

Dopisi iz Primorja

Ajdovščina

V prvih dneh decembra je prišel na registerski urad posestnik Lavrenčič iz Vrhpolja št. 120. Ker ne zna italijanščine in ker je bil v uradu navzoč uradnik Škrt, katerega je rodila slovenska mati, je mož govoril slovensko. Kar naenkrat pa skoči uradnik Škrt ves besen pokoncu in prične psovati Lavrenčiča s tepcem in norcem, »ker bi moral vedeti, da je tu že deset let Italija, a se še vedno ni naučil italijanščine«. Naposled ga je s silo vrgel čez prag.

Grahovo. V 2. številki našega lista smo iznesli proti gg. Francu Rejcu, njegovemu bratu Ivanu in ženi Justini očitke, da so plačani špijoni. V 3. številki pa proti Janezu Rejcu iz Grahovega, da je star fašist in go-ljuf, proti njegovemu bratu Francu Rejcu pa, da je ovaduh in pijanec. To smo priobčili na podlagi napačnih informacij in izjavljamo, da nimamo imenovanim osebam v nobenem oziru ničesar očitati.

Kojško

Že ob začetku šolskega leta je znani učitelj Zgonicchi (ex Zgonik) zapiral otroke, ki se niso hoteli vpisati v balilo, sedaj pa mu tudi to ne zadošča več. V poslednjem času je strahovito pretepel s palico sledeče otroke: 10-letnega Benedikta Simsiča, vojno siroto; 9-letnega Alojzija Kraščka (brata onih dveh Kraščekov, ki sta morala pred kratkim pobegniti v Jugoslavijo); najhujše pa je pretepel 9-letnega Stankuliča iz Snežatnega. Ubogi deček je bil ves črn po hrbtu. Podobna junaštva tega vzornega odgojitelja so skoraj na dnevnem redu. Ko otroke pretepe, jih pošilja klečat, po šoli pa jih zapira tja do 3. ure popoldne brez kosila. Povrh tega grozi otrokom, da pošlje orožnike po starše, češ, da jih oni ščuvajo proti vpisu v balilo. Pa se pritoži oče, če se imaš kam pritožiti!

Dne 3. januarja je gorelo v hiši Emila Lenardiča, lastnika motornega mlina in mesarja (gostilno je opustil radi karabinierskih šikan!) — najzavednejšega obrtnika v trgu, ki je zato režimu trn v peti. (Poročali smo že, da so mu pred kratkim držali ženo Marto ves dan zaprto, ker je računala brigadirju meso 2 stotinki več, kar je čisto po zakonu, ker takega drobiža sploh ni!) Vsled eksplozije motorja se je vnel mlin, vendar bi požara ne bilo težko pogasiti, ker je voda v hiši; krog in krog pa je ležal sneg in je bila najmanj ena stotina ljudi takoj na licu mesta. Toda kaj se je zgodilo? Orožniki niso pustili gasiti, niti niso pustili odnašati stvari iz gorečega poslopja. Lenardič je zavarovan, ali brigadir mu nika kor noče potrditi, da je ogenj slučajno nastal, po nesreči, da bi potem lahko dobil izplačano zavarovalnino.

Knežak

V Knežaku so odprli lanskega oktobra otroški vrtec »Italie Redente«, v katerega so zvabili po dolgih mukah, moledovanjih, osebnih obiskih od hiše do hiše, obljubah in grožnjah 20 slovenskih otrok. Čudne repetitije te poitalijančevalnice našega ljudstva so razvidne iz dveh enakih, besnih člankov, ki sta ju objavila te dni »Popolo di Trieste« in »Piccolo«.

V oktobru so neznanci zamazali zid otroškega vrtca, v novembru so razbili šipo in odnesli otroške igrače, v decembru so pobrali neko mizo in velike množine drv, ta mesec pa so razbili vrata v dvorano, razbili neko omaro, podrli eno izmed sten, odnesli božične darove, uničili »didaktična«

sredstva, raztrgali zastavo in jo privezali na neki drog na vrtu ter neznano kam spravili napisno tablo zunaj vrtca.

Za »Popolo« in »Piccolo« je dognana stvar, da so izvršili vse to »sovražniki Italije«, ki so včlanjeni v zločinskih organizacijah onstran meje. Ker poznamo metode fašistovskega kulturonosnega boja, se da reči z isto gotovostjo, da so bili storilci naročeni fašistovski lumpi, naročeni za to, da bi se njih delo zneslo potem na hrbtu domačega ljudstva. In ta opomba zadostuje.

Podraga

Dne 12. decembra se je nahajal Aleksander Žgur, sin pesnika Franca Žgurja, na vasi v fantovski družbi. Mimo družbe sta prikorakala dva orožnika. Ker ju fantje niso pozdravili, sta se orožnika vrnila ter pozvala Aleksandra Žgurja, da se legitimira. Nato sta vlekla fanta v št. Vid v zapor, kjer so ga močno pretepli. Izpustili so ga šele naslednjega dne.

Reka

Kakor znano, je prešlo poslopje »Prve hrvatske štedionice«, ki je tako nečastno opustila svojo postojanko na Reki, v last reške »Cassa di Risparmio«. V poslopju sta imela svoj sedež tudi jugoslovanski konzulat in hrvaška čitalnica. Sedaj naznanja pokrajinski fašistovski tajnik Marpicati svojim ovčicam veselo vest, da se reški fašij preseli v nekdanje prostore hrvaške čitalnice.

Tolmin

Dne 9. januarja se je vrnil iz dvame-sečne ječe Viktor Logar, ki je bil obsojen radi izobešenja zastave na Kozlovem robu na dan proslave zmage. Kazen mu je sicer potekla že dne 3. januarja, toda policija ga je pridržala v ječi še šest dni, da so mu odtisnili njegove zločinske roke.

Njegov tovariš Slavko Tuta se nahaja še vedno v goriških zaporih, kjer čaka, da ga odpeljejo v pregnanstvo. O brezmejni brutalnosti italijanske policije nam priča okolnost, da ne dovoli napol slepemu očetu niti enega razgovora z njegovim sinom, edincem. Niti tega ne dovolijo očetu, da bi se poslovil od svojega edinega sina, predno nastopi pot v pregnanstvo. Vse njegove pismene in ustmene prošnje nič ne zaležejo. Istotako ne dovolijo njegovemu sinu poslednje želje konfiniranja, da bi smel na lastne stroške potovati na mesto svojega pregnanstva, ampak potovati bo moral z redno eskorto od zapora do zapora, kar pomeni 3 mesece podaljšanega najhujšega zapora.

Vipava

Notar dr. Gioseffi je poslal dne 12. decembra po trgu svojo uradnico s seznamom, v katerem je bilo zaznamovano približno 50 oseb, da poizve za njihove osebne podatke. Te osebe je hotel g. notar kar na lastno pest organizirati v »Dopolavoro«. G. notar je namreč računal, da se mu oni ljudje ne bodo uprli. Če bi mu namreč dali oni osebne podatke, bi smatral on to dejanje kar za pristop v »Dopolavoro«. Toda mož se je vračunal. Ker je Vipavcem še vedno dobro v spominu podlo ravnanje oblasti o priliki pogreba pok. Bajca, so prizadeti odklonili sleherne podatke in zato je lepa nanka g. notarja splavala po vodi. G. notar, kateremu gredo posli zelo slabo, ker ne zna jezika in ker je predrag, bi se hotel očividno s podobnim zaslužnim delovanjem dokopati do kakega toplega snoparskega stolčka in s tem seveda do mastnega postranskega zaslužka.

Vrtojba

50-letni Čučič Franc je šel v Šenpeter (pri Gorici) prosit dela k nekemu italijanskemu podjetju, ki gradi farno cerkev.

»Pojdite iskat delo v Jugoslavijo!« — so nagnali moža. Mož je molčal in šel naravnost h karabinierjem prosit potni list za Jugoslavijo. Ti so ga pretepli in nagnali. Naslednjega dne, t. j. 18. novembra 1928 so ga prišli zopet iskat; vlekli so ga v kassarno in ga tam še hujše pretepli. »Ti bom jaz iztepel misel na Jugoslavijo,« je kričal divjaški brigadir, ki pretepa vsakogar, ki mu pride v roke.

Drobne vesti

Smrt najstarejšega človeka v Trstu. V sredo je umrl v Trstu v lepi starosti 107 let Anton Perosa iz Marezig. Kot šestdesetleten mladenič je zapustil domačo vas in se naselil v Trstu, kjer je veljal že dalj časa za najstarejšega človeka.

Speleološki inštitut v Postojni. Kakor poroča upravni svet postojnske jame, je bil pred dnevi ustanovljen italijanski speleološki inštitut (za jamoslovje). Inštitut bo imel svoj sedež v Postojni v poslopju, katero je dala na razpolago vlada.

Fašiji na Krasu. Izredni komisar trž. fašija Cobolli, ki se je pred dnevi vrnil iz Rima, je na Graziolijev predlog odredil območje posameznih fašijev na Krasu po občinah. Teh fašijev je sedaj 10 in sicer: sežanski, tomajski, dutoveljski (tajnik odpadnik Kompara), repentaborski (tajnik odpadnik učitelj Albin Furlan), zgoniški, divjaški (za Divačo in Lokev), senožeški, postojnski, prestranski (za Prestranek in Slavino), šentpetrski. Ustanovijo se nadalje tri podsekcije: hrenoviška (za obč. Hrenovico in Bukovje), košana (za obč. Košano in Šmalhel) ter britofska.

Inž. Cobolli je zopet imenovan za tajnika fašijev v tržaški pokrajini.

Gorica. Dne 29. decembra je umrl v Gorici g. Andrej Tabaj, katehet na meščanski šoli in brat prof. Andreja Tabaja, nekdanjega kateheta na goriških gimnazijah. — V petek, dne 4. t. m. je zatisnila oči Terezija Abuja, mati Antona in Andreja Abuje, vinskih trgovcev v Gorici.

Batuje. Med otroci so se pojavile ošpice in šolski pouk je začasno ukinjen.

Divjača. 11. decembra je umrla Sabina Rijavec. Podlegla je jetiki v starosti 23 let.

Jelšane. Umrl je gospodar Anton Dekleva v starosti 69 let. Zadel ga je kap.

Skopo na Krasu. Dne 1. januarja je šla Josipina Švara voščiti novo leto svojim sorodnikom v vasi. Komaj je izrekla svoje voščilo, se je zgrudila mrtva na tla. Zadel jo je srčna kap.

Studeno. Dne 29. decembra p. l. je umrl po kratki bolezni na Ubeljskem kurat Josip Likar. Do nedavna je služboval v naši vasi, kjer je bil splošno priljubljen radi svoje dobrosrčnosti.

Šmartno v Brdih. Po zaslugi g. župnika napreduje cerkveni pevski zbor zelo lepo.

Št. Vid pri Vipavi. Od 2.—9. decembra l. l. so imeli misijonarji iz Mirna misijon. Obisk je bil zelo velik, a zahvalno procesijo je preprečil dež.

Naše organizacije

Društvo »Soča« podružnica Celje vabi vse svoje članstvo na svoj drugi redni občni zbor z običajnim dnevnim redom, ki se vrši v nedeljo, 27. t. m. ob 2. uri popoldne v restavracijskih prostorih Narodnega doma v Celju. — Istočasno bo naš rojak, profesor Gorup Anton predaval o trpljenju naših rojakov pod fašistovskim jarmom. — Naj ne bo nobenega Primorca v Celju in okolici, ki bi se tega občnega zbora ne udeležil.